

Våra skatter

Skattesnack 23 | Dags att deklarerera 27 | Elstödet 32 |

Ole Settergren

analyschef på Pensionsmyndigheten

”

Pensioner är ett område där det är svårt att vara pedagogisk och samtidigt sanningsenlig, för det är ganska rörigt.

Christian Ekström i samtal med Pensionsmyndighetens analyschef Ole Settergren

”Logiskt om 57:orna fått den lägre beskattningen ett år till”

Text: Thomas Östberg Foto Magnus Glans

Pensionssystemet är på väg att vittra sönder. Uttalandet kommer från Ole Settergren, analyschef på Pensionsmyndigheten. I ett samtal med Skattebetalarnas vd Christian Ekström förklarar han vad han menar och ger en lektion i hur det svenska pensionssystemet fungerar.

Christian Ekström (CE): Det svenska pensionssystemet är uppbyggt av allmän pension, premiepension och tjänstepension. Vad är det här för begrepp och hur är de tänkta att samspela?

Ole Settergren (OS): Pensioner är ett område där det är svårt att vara pedagogisk och samtidigt sanningsenlig, för det är ganska rörigt. Du gjorde ett litet fel när du sa att premiepension är skilt från allmän pension. Vi och lagstiftaren anser att premiepensionen är en del av den allmänna pensionen. Men det är en speciell del med möjlighet till eget förfogande. Kortfattat och lite lögnaktigt fungerar det allmänna inkomstgrundande pensionssystemet som ett vanligt banksparande eller pensionssparande där alla löntagare i Sverige tvingas betala 17,25 procent av lönen till inkomst- respektive premiepensionssystemet. De kan ses som två olika bankkonton och fungerar ungefär på samma sätt, men med den skillnaden att premiepensionen investeras i fonder som man kan välja. För inkomstpensionen kan man bara välja vid vilken ålder den ska tas ut.

När man tar ut pensionen börjar bankkontona att tömmas och det månatliga beloppet beräknas genom att beloppen på kontona delas med antal månader som din årskull förväntas ha kvar i livet.

CE: Och tjänstepensionen ligger utanför?

OS: Ja, och den är ju semiobligatorisk. Som löntagare väljer du inte själv om du vill ha tjänstepension, utan det har redan arbetsgivare och eventuella fackföreningar valt, även om du kan ha tjänstepension utan att företaget har kollektivavtal.

CE: Men det står i din anställning hur mycket arbetsgivaren avsätter?

OS: Ja, de inkomstgrundade delarna är relativt enkla. Din arbetsgivare betalar in pengar för din framtida pension och pensionens storlek avgörs av hur pengarna har vuxit fram till tidpunkten för pensionen.

CE: Och pengarna till allmän pension och premiepension dras via arbetsgivaravgiften, alltså de lite drygt 30 procent som läggs ovanpå lönerna?

OS: Både ja och nej, och här blir det lite konstigt. Till det allmänna pensionssystemet är arbetsgivaravgiften 10,21 procent och sedan finns det en egenavgift i form av en allmän pensionsavgift på 7 procent som vi betalar som enskilda i juridisk mening. Men det är arbetsgivaren som betalar även de pengarna, så man märker inte så mycket av den där ”egna” inbetalningen. Dessutom får man skattereduktion för de 7 procenten, så det där med egen inbetalning blir närmast en filosofisk fråga.

CE: Det nya pensionssystemet, som inte är så nytt längre, skapades efter en överenskommelse där man ville ersätta det gamla som var mer som ett pyramidspel. Man ville inte lova mer pengar än vad som fanns på kontot.

OS: Det stämmer. Inkomstpensionen fungerar på samma sätt. Det är dagens

förvärvsaktivas pensionsavgifter som finansierar samma tids pensionärs pensioner. I den meningen är det nya systemet ett kedjebrev, men det är ett finansiellt stabilt kedjebrev som inte kan gå omkull.

CE: Ibland pratas det om grundskydd för pension. Vad är det?

OS: Grundskyddet består av flera förmåner: garantipension som är pension utöver det vi redan talat om, bostadstillägg, inkomstpensionstillägg som kan diskuteras i fall det är ett grundskydd samt äldreförsörjningsstöd. Ett femte är särskilt bostadstillägg som väldigt få har.

CE: Jag vill att du reder ut ett begrepp till. Vad är livsinkomstprincipen?

OS: Det är helt enkelt att storleken på din månadspension är en följd av hur stor livsinkomst du haft. Man kan också uttrycka det som att varje inbetald krona påverkar pensionens storlek. I det gamla systemet räknades bara vissa års inkomster och avgifter. Nu räknas allt. Dock med modifikationen att inkomster över taket på cirka 50 000 kronor i månaden inte ger rätt i det allmänna pensionssystemet. Men de med höga inkomster går inte helt lottlösa eftersom tjänstepensionerna är utformade för att kompensera.

CE: Enligt DN:s ledarsida har du sagt att Sveriges pensionssystem håller på att vittra sönder. Hur då?

OS: Den stora förändringen inträffade enligt Pensionsmyndigheten när en enig riksdag beslutade om inkomstpensionstillägget, en förmån som vi tycker är i konflikt med både grundskyddets principer om att det ska gå till dem med

”Kortfattat och lite lögnaktigt fungerar det allmänna inkomstgrundande pensionssystemet som ett vanligt banksparande.”

Fakta

Finansiering av pensionssystemet

Pensionsrätterna finansieras genom tre olika pensionsavgifter: allmän pensionsavgift, arbetsgivaravgift och statlig ålderspensionsavgift:

Allmän pensionsavgift

på 7 procent av lön och social- och arbetslöshetsförsäkringar (sjuk- och aktivitetsersättningar är undantagna). Inbetalningen görs som skatteavdrag och betalas på inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp. På taxeringen görs avdrag på skatten som motsvarar den allmänna pensionsavgiften.

Arbetsgivaravgift och egenavgift

Arbetsgivaren betalar en pensionsavgift på 10,21 procent på hela inkomsten, men inkomster över 8,07 inkomstbasbelopp ger ingen pensionsrätt. Den delen av pengarna räknas som skatt. Egenföretagare betalar i stället egenavgift.

Statlig ålderspensionsavgift

För den som har ersättningar från social- och arbetslöshetsförsäkringen betalar staten en pensionsavgift på 10,21 procent. Vid sjuk- och aktivitetsersättning betalar staten hela avgiften på 18,5 procent. Avgiften finansieras med skattemedel.

lägst allmänna pensioner och det inkomstgrundade pensionssystemets principer om att systemet ska vara en spegling av de avgifter man har betalat in. Det är en förmån som gör det allmänna pensionssystemet mycket motsägelsefullt och svårt att både begripa och försvara.

CE: Varför gjorde man ändringen?

OS: Riksdagsmajoriteten ville höja pensionerna för en viss grupp. Det hade gått att göra på ett sätt som inte lika uppenbart är i konflikt med principerna, men det är en större förändring. Jag tror att man valde den här vägen för att man ville något och var beredda att kasta tidigare principer överbord. Det underlättades ju av att man inte talade om att man kastade dem överbord.

CE: Under debatten inför valet lät det som att ganska många pensionärer har det ekonomiskt illa. Har svenska pensionärer det sämre i dag än vad man haft historiskt?

OS: Som kollektiv har de det inte sämre än tidigare. Tvärtom har pensionskollektivets inkomster netto efter skatt och bidrag följt med inkomstutvecklingen de senaste 20 åren. Det innebär inte att det inte finns pensionärer som har väldigt små pensioner. Men som kollektiv har gruppen inte haft en sämre utveckling än löntagarna.

CE: Det brukar talas om att respektavståndet minskar. Vad är respektavståndet?

OS: Det är ett begrepp som står för att högre inkomst under arbetslivet ska ge högre pension. Det ska löna sig att arbeta. Det går att definiera på många olika sätt. Men det är och har alltid varit så att lönsamheten i det allmänna pensionssystemet av att ha arbetat är ganska pressad för personer med normala och lägre än normala inkomster. Det är inte så konstigt om fattigdomsgränsen går i närheten av 60 procent av medianinkomststandard och ett allmänt pensionssystem ska ge cirka 60 procent av inkomsten.

CE: Det låter som att systemet förutsätter att en väldigt stor del av befolkningen arbetar. Nu har demografin förändrats genom stor invandring och en större andel äldre. Hur påverkar det pensionssystemet?

OS: Inkomstpensionssystemet mår finansiellt bra av invandring eftersom basen av personer som betalar in får en lägre medelålder, så där kan det bli ett överskott. Men de som haft lägre livsinkomster än genomsnittet får del av grundskyddet, så det gäller att man inte kommer till Sverige i för hög ålder om man ska klara att komma upp över snittet. Det krävs också goda månadsinkomster och det har inte de invandrare som kommit till Sverige sedan 80-talet haft. Andelen grundskydd i deras totala pension är högre än svenskfödda pensionärsers. Nettoeffekten 2026 beräknade vi till 800 000 kronor i nuvärde per migrant.

CE: Du har sagt tidigare att Pensionsmyndigheten borde ha mätt migrationens påverkan på pensioner långt tidigare. Varför gjordes inte det?

OS: Vi, och jag själv, tyckte att det var för kontroversiellt. Det skäms jag för. Jag borde ha drivit den frågan tio år tidigare. Men stämningen i Sverige då var sådan att man skulle ha betraktats som en lite konstig eller farlig figur.

CE: Från årsskiftet höjdes riktåldern till 66 år, vilket fått följderna att pensionärer födda 1957 som tar ut pension i år går miste om en skattesänkning. Varför har det blivit så?

”Inkomstpensionssystemet mår finansiellt bra av invandring eftersom basen av personer som betalar in får en lägre medelålder, så där kan det bli ett överskott.”

OS: Idiotsvaret är att riksdagen har beslutat det. Jag tycker att det är väldigt ologiskt och stämmer inte överens med de argument som framförs i propositionen. Om det är ett misstag eller felaktigt skrivet med avsikt vet jag inte.

CE: Det beror på att man har ett jobbskatteavdrag för dem som arbetar och en annan typ av avdrag för pensionsinkomster, vilket gör att den här årskullen drabbas.

OS: Det logiska hade varit att 57-orna fått behålla den lägre beskattningen ett år till och att 58-orna fått den nya beskattningen ett år ”för tidigt”. Det hade rimmat bättre med motiveringen i propositionen.

CE: Pension är ju pengar man betalat in skattevägen. Varför ska man då betala skatt på dem?

OS: Jag tror att det är ganska logiskt. Om man ser pension som uppskjuten lön så har arbetsgivaren fått avdragsrätt och individen har inte betalat någon inkomstskatt på premien.

CE: Börserna har inte gått så bra det senaste året och räntorna är på väg upp. Hur påverkar det pensionerna?

OS: Premiepensionen hade vid årsskiftet minskat med i snitt 10–15 procent. På 1 000 kronor blev det en minskning med 100–150 kronor i månaden. Sedan har AP-fonderna fallit en del i värde, men det kommer inte att påverka inkomstpensionen. De klarar betydligt större värdeminskningar och ändå gå skadeslösa. I våra framtidsscenarior för inkomst-

pensionssystemet ser det väldigt stabilt och starkt ut. Nu brukar sådana framskrivningar alltid bli fel, men vårt normalscenario är att inkomstpensionssystemet kommer fortsätta att ackumulera överskott.

Även de som har avgiftsbestämda tjänstepensioner har påverkats negativt av börsfallet. De pensionerna är mer direkt kapitalmarknadsberoende än vad de förmånsbestämda pensionerna är.

CE: Vad krävs enligt dig för att skapa ett mer stabilt pensionssystem?

OS: Pensionsmyndigheten tycker att regeringen borde ta initiativ till att låta utreda grundskyddets utformning. Vi anser att det går att göra ett bättre grundskydd för samma peng. Det kan bli bättre både för det inkomstgrundade systemet och för grundskyddet självt. Det är inte rationellt utformat i dag. Det är motsägelsefullt och spretigt. Det har aldrig gjorts något samlat tankearbete från lagstiftaren kring grundskyddets olika delar. De har inte utformats med målet att de sammanlagt ska fungera på ett ändamålsenligt sätt.